

СЕКЦІЯ 3
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

УДК 792:37.036-057.875

**ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ
ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ТЕАТРАЛЬНОЇ СТУДІЇ**Барвіна Н.О., аспірант кафедри педагогіки
факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та професійної комунікації*Інститут міжнародних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

Статтю присвячено питанню активізації творчої самореалізації студентів в умовах театральної студії. Розкрито дефініції термінів «самореалізація», «творчість», «творча самореалізація», «театральне мистецтво», «театральна студентська студія». Наголошено на важливості самореалізації студентів вищів у контексті ціннісного підходу гуманітарної парадигми вищої освіти. Творчу самореалізацію розглянуто як необхідний складник процесу навчання та виховання сучасних студентів – майбутніх фахівців. З'ясовано визначальну роль мистецтва загалом і театрального мистецтва зокрема й формуванні й розвитку потреби в студентів у творчій самореалізації. Театральну університетську студію розглянуто як ідеальне середовище для духовно-культурного виховання та актуалізації творчої самореалізації студентів.

Ключові слова: студент, виховання, самореалізація, творчість, творча діяльність, мистецтво, театрально мистецтво, театр, театрально студентська студія.

Статья посвящена вопросу активизации творческой самореализации студентов в условиях театральной студии. Раскрыты дефиниции терминов «самореализация», «творчество», «творческая самореализация», «театральное искусство». Подчеркнута важность самореализации студентов вузов в контексте ценностного подхода гуманитарной парадигмы высшего образования. Творческая самореализация рассмотрена как необходимая составная процесса обучения и воспитания современных студентов. Показана определяющая роль искусства вообще и театрального искусства в частности в формировании и развитии потребности студентов в творческой самореализации. Университетская театральная студия рассмотрена как идеальная среда для духовно-культурного воспитания и актуализации творческой самореализации студентов.

Ключевые слова: студент, воспитание, самореализация, творчество, творческая деятельность, искусство, театральное искусство, театр, театральная студентская студия.

Barvina N.O. THEATRICAL ART AS AN EFFECTIVE WAY OF THE STIRRING UP OF THE STUDENTS' CREATIVE SELF-REALIZATION IN THE THEATRICAL STUDIO

The article is devoted to the issue of activating the creative self-realization of students in the theater studio. The definitions of the terms “self-realization”, “creativity”, “creative self-realization”, “theatrical art”, “theater student's studio” have been formulated. The importance of students' self-realization in the context of the value approach of the higher education humanitarian paradigm has been emphasized. Creative self-realization has been considered as a necessary component of the process of education and upbringing of modern students. The major role of art, in general, and theatrical art, in particular, in the formation and development of the students' need for creative self-realization has been shown. The university theater studio is considered as an ideal environment for spiritual and cultural education and actualization of students' creative self-realization.

Key words: student, education, self-realization, creativity, creative activity, art, theatrical art, theater, theater student studio.

*Театр повинен просвіщати розум. Він повинен наповнювати світлом наш мозок...
Нехай же вчать народ бачити речі, людей,
самого себе і ясно судити про все це.
Радість, сила і просвіта – ось три умови
народного театру.*

Ромен Роллан

Постановка проблеми. У контексті сучасного життя з його інтенсивним розвитком інформаційних технологій, надмірним

зануренням у віртуальний світ, з одного боку, та зосередженістю виключно на матеріальних благах – з іншого, духовно-культурне виховання підростаючого покоління належить до важливих завдань, що стоять перед вищою школою. Художньо-естетична орієнтованість освіти, створення умов, що сприятимуть збагаченню внутрішнього світу студентів та активізації їхньої творчої самореалізації, є необхідними чинниками,



які впливають на якість університетської освіти.

Від того, наскільки студент університету навчиться проявляти свої креативні здібності, впевнено відчувати спроможність творити, підіймаючи свою самооцінку, розвиваючи вже наявний творчий потенціал, своє евристичне мислення, залежить не лише його загальна культура, а й потенційні успіхи в професійному просторі, в сім'ї, в колективі, в суспільстві загалом.

Тому активізація творчої самореалізації сьогоднішніх студентів і створення найкращих умов для її досягнення – одне з головних завдань, що стоять перед сучасним викладачем університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час дослідження педагогічного аспекту питання театрального мистецтва як ефективного засобу активізації творчої самореалізації студентів в умовах театральної студії необхідно проаналізувати змістові основи таких понять і явищ: «самореалізація», «творчість», «творча діяльність», «мистецтво», «театральне мистецтво», «театр», «театральна студентська студія», тощо.

Аналіз наукової літератури дає можливість зробити висновок, що проблема особистісної самореалізації протягом століть була актуальною й займала думки видатних філософів, які досліджували людську сутність. Сьогодні вона залишається в полі зору плеяди вчених в Україні та за кордоном, є предметом численних наукових досліджень філософів, психологів, педагогів, соціологів, фізіологів, що підтверджує складність і трансдисциплінарність цієї проблеми. Питання самореалізації як важливий чинник повноцінного розвитку особистості в різні часи розглянуто вітчизняними та зарубіжними науковцями, а саме: Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєвим, В. Андрєєвим, М. Бахтінім, І. Бехом, В. Вернадським, Е. Еріксоном, І. Кантом, Л. Коганом, Г. Маркузе, А. Маслоу, Г. Олпортом, К. Роджерсом, В. Франклом, І. Фроловим, Е. Фроммом, Л. Х'еллом, К. Хорні та ін.

Концепція творчості, творчої діяльності й творчої самореалізації відображена в наукових дослідженнях багатьох видатних філософів, педагогів і психологів, починаючи з давніх часів, а саме: Аристотеля, Августина, П. Абеляра, Р. Бекона, Р. Луллія, П. Енгельмейера, С. Грузенберга, М. Монтеня, Ф. Бекона, Р. Декарта, Г. Лейбніца, Гоббса, Локка, І. Канта, Т. Рібо, Фіхте, Ф. Шеллінга, Л. Фейєрбаха, Ф. Гегеля, В. Соловйова, М. Бердяєва, Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Ю. Бабанського, С. Бондаренко, Р. Грановської, В. Кан-Калика, Я. Пономарьова, Н. Талізної, В. Цапка, Л. Виготського,

С. Рубінштейна, Л. Сохань, В. Тихоновича, В. Шинкарук, В. Козленко та ін.

Роль мистецтва як одного з головних інструментів виховання й засобу творчої самореалізації й театрального мистецтва зокрема в різні часи привертала увагу таких видатних філософів, психологів і культурологів, як М. Бахтін, Л. Виготський, Г. Гегель, Д. Дідро, Я. Коменський, І. Кон, М. Каган, Т. Лессінг, Р. Штайнер. Проблема мистецтва впливу сценічного мистецтва на особистість, її почуття, емоції, розум і поведінку вивчали видатні теоретики культури: Б. Алперс, С. Образцов, Л. Шпет, М. Царьов та ін., відомі практики – театральні режисери й актори: Ю. Бонді, Б. Брехт, О. Брянцев, В. Немирович-Данченко, В. Мейєрхольд, П. Ершов, Н. Сац, К. Станіславський та ін. Велика плеяда педагогів-дослідників, театральних педагогів, а саме: С. Гессен, І. Лернер, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Шацький та інші – в трудах розглядають театр як засіб художньо-естетичного виховання і творчої самореалізації особистості. Варто зазначити, що в полі зору вчених, які вивчають вплив театрального мистецтва на людину, знаходяться всі вікові групи, але більшість досліджень зосереджена на дитячому й підлітковому періодах формування особистості. Аналіз театральної студійної діяльності студентів як засобу актуалізації їхньої творчої самореалізації потребує не меншої, а, можливо, більшої уваги в умовах сучасного комп'ютеризованого світу, коли віртуальне життя, «нежива» комунікація майже повністю заміщують загальнолюдські цінності та соціально-культурні реалії.

Постановка завдання. Метою статті є спроба підтвердити життєву важливість творчої самореалізації студентів і визначити функцію театрального мистецтва як ефективного засобу її активізації в умовах університетської театральної студії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активізація творчої самореалізації в студентів університету є необхідним і закономірним процесом в умовах ХХІ століття й сучасної вищої освіти, оскільки саме вищий навчальний заклад є не лише ідеальним місцем для генезису професійної освіти, а й тим середовищем, що націлене на створення всіх необхідних умов для інтегрування студентів у висококультурне життя, як професійне, так і соціально-культурне.

Безумовно, основи виховання людини закладаються в ранньому дитинстві та набувають свого розвитку в шкільні роки. Але можливість формування особистості залишається відкритою протягом усього життя,



при цьому процесу навчання в університеті, що синтезує традиційні методи підготовки та практики духовного, художньо-естетичного виховання, належить дуже важлива роль у вихованні в сучасного студента – майбутнього фахівця якостей Людини культури, які допоможуть йому евристично мислити, творчо працювати й інноваційно розвиватися на благо собі та навколишньому світу.

В епоху XXI століття, коли існує загроза технократичного мислення, саме університети повинні виконати важливу місію: виховати спеціалістів такого рівня, які в майбутньому стануть, з одного боку, високопрофесійними фахівцями, активними, здатними до наукових пошуків і їх утілення в життя, а з іншого – висококультурними, творчими, інтелігентними людьми, яким притаманні креативність, соціальна свобода, моральна відповідальність. Як зазначає академік НАПН України Г. Шевченко, «освіта в новому столітті повинна відповідати духовним потребам людини; сприяти виробленню особистої філософії і власної системи цінностей людини; виховувати смак до літератури, музики і мистецтва...» [6, с. 17].

Натепер у системі вищої освіти в Україні найбільша увага приділяється використанню ціннісного підходу до навчання та виховання. У його основі знаходиться гуманістична парадигма, згідно з якою «головною цінністю університетської освіти постає особистість людини з її здібностями та інтересами. Сутність цього підходу ... полягає в необхідності забезпечення вищою школою таких умов, за якими стає можливим перетворення особистісно-суспільних цілей на дієвий внутрішній стимул професійного становлення майбутніх спеціалістів, розвитку й закріплення в них активної професійної позиції, творчого стилю діяльності, гуманістичних цінностей» [11]. Отже, поява внутрішнього стимулу, що сприяє подальшій самореалізації, самовихованню та самовдосконаленню студента, вважається необхідним складником сучасної вищої освіти.

На думку І. Бега, «самореалізація як особистісне утворення вважається центральною характеристикою людини, вищим рівнем її розвитку, за якого практично здійснюється її Я (система цінностей). Тому її доцільно інтерпретувати як фундаментальну цінність» [3, с. 31].

Говорячи про психологічний образ студента як представника завершального вікового етапу юнацтва, якому притаманний максималізм і перфекціонізм, сміливість і готовність до всього нового, необхідно

пам'ятати, що в цей період самореалізація є однією з головних потреб особистості.

М. Бахтін вважає, що самореалізація – це «конкретна повинність – реалізувати всю єдиність як незамінну в усьому єдиність буття, стосовно до всякого моменту цього буття», вона «перетворює кожний ... прояв почуття, бажання, настроїв, думку – в активно-відповідальний вчинок...» [1].

Формування потреби такого перетворення в студентів ВНЗ передусім стосується фахового становлення та реалізується в процесі оволодіння спеціалізованими дисциплінами. У професійному розвитку діалектичний принцип самореалізації, а саме те, що вирішення одних проблем неодмінно призводить до виникнення нових, які, у свою чергу, стимулюють розвиток інноваційних, оригінальних форм і методів діяльності, є необхідним. Однак для сучасного студента університету професійна самореалізація як кваліфікованого спеціаліста неможлива без креативного, евристичного складника, що є основною рушійною силою творчої самореалізації.

Отже, в сьогоденному освітньому просторі потрібно організувати навчально-виховний процес так, щоб через творчу діяльність він сприяв стимуляції та розвитку креативної самореалізації, що «відбувається через створювані матеріальні й художні цінності, а також за допомогою морально-духовних внесків в іншу людину» [3, с. 32].

Творча самореалізація може відбуватися лише в процесі творчої діяльності. Природа творчості й творчої діяльності має доволі багато тлумачень у теоретичній літературі. До її аналізу зверталися науковці-дослідники в роботах, що належать до різних галузей знань, таких як філософія, психологія, педагогіка, фізіологія.

Давньогрецький філософ Платон висловив думку, що «усякий перехід з небуття в буття – це творчість, і, отже, створення будь-яких творів мистецтва й ремесла можна назвати творчістю, а всіх створювачів – творцями». Тому створення будь-яких творів мистецтва чи ремесла можна назвати творчістю, а всіх «створювачів» – їхніми «творцями». Тобто, на думку Платона, творчість – явище універсальне та повсякденне [13, с. 135].

Для І. Канта творчість характеризує генія, вона є незвичайним явищем, рідкісним і таємничим. За Г. Гегелем, творчість – це діяльність, що створює світ.

Відомий психоаналітик З. Фрейд уважав творчість несвідомим і неповторним явищем, наполягаючи на її несумісності з раціональним пізнанням [18].



Письменник, етнограф і лексикограф В. Даль розкриває поняття «творити» як «давати буття, створювати, виробляти, породжувати. Творити розумом, створювати науково або художньо» [19, с. 394].

Український електронний словник визначає творчість як «діяльність людини, спрямовану на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, інженерно-технологічні, управлінські чи інші інновації тощо)» [5].

За психологом С. Максименко, «будь-яка фізична й розумова праця за певних суспільних умов може стати творчою діяльністю. ... Творча діяльність зумовлюється потребами суспільства. Усвідомлення цих потреб є джерелом різних задумів, ідей, проектів» [9].

К. Платонов виражає думку, що творчість – це «мислення в його вищій формі, що виходить за межі того, що потребується для розв'язування задачі, яка виникла, вже відомими способами. Творчість при домінуванні в процесі мислення проявляється як уява. Будучи компонентом мети і способу діяльності, вона підіймає її до рівня творчої діяльності як обов'язкової умови майстерності й ініціативи» [14, с. 147].

Видатний учений, психолог, лікар-рефлексолог В. Бехтерев підкреслює, що «для будь-якої творчості необхідна та чи інша ступінь обдарованості й відповідне виховання, що створює навички до роботи. Останнє розвиває схильність у бік виявлення природних обдарувань, завдяки чому, врешті-решт, виникає майже непереборне прагнення або тяга до творчої діяльності...» [4].

Отже, в науковій літературі не існує чіткого, загальноприйнятого визначення поняття «творчості» й «творчої діяльності». Це є неодмінною ознакою багатогранності досліджуваного явища. Однак варто відзначити, що в майже всіх приведених вище визначеннях автори нерозривно пов'язують творчу діяльність із працею, в результаті якої, завдяки здібностям і потребам, створюється щось якісно нове, оригінальне, необхідне людині особисто й суспільству, в якому вона існує, загалом. Тобто творча діяльність – це креативний процес, що спрямований на створення, розвиток і, можливо, оновлення-перетворення, який стосується духовного та матеріального світу як людини, так і оточуючого її середовища й неодмінно сприяє прогресу.

Для пробудження в студентської молоді творчого складника необхідно вирішити проблему раціональної організації навчально-виховного процесу, метою якого є фор-

мування потреби в креативній діяльності й бажання стати активним її учасником. Наявність двох головних факторів: сприятливого середовища та ефективних засобів самореалізації – позитивно впливає на досягнення згаданої вище мети. Проблему першого із цих факторів, а саме середовища, автор статті спробувала розкрити в попередній публікації. Не менш важливою за середовище є наявність ефективних засобів, які разом із ним утворюють сприятливі умови, потрібні для успішного художньо-естетичного виховання студентів, активізації їхньої творчої самореалізації. У наявному сьогодні освітньому просторі вищої школи в Україні навчальний процес, що насамперед орієнтований на професійний розвиток майбутнього фахівця, не передбачає достатньої кількості аудиторного часу, що приділяється на формування та розвиток художньо-естетичних потреб і смаків у студентів, їхню творчу самореалізацію. Це стосується контингенту, що навчається на всіх факультетах університету, але особливо на технічних і технологічно орієнтованих напрямках, тому що на академічні дисципліни, які мають базовий культурний, художньо-естетичний складник, навчально-освітніми програмами вищої школи надається небагато аудиторного часу.

Безумовно, особистісно-орієнтоване навчання передбачає розвиток креативних навичок, формування механізму творчої самореалізації протягом аудиторної роботи й оволодіння знаннями у професійній сфері. Але під час проведення лекційних і практичних занять викладачеві досить важко зосередитись саме на активізації творчої самореалізації студентів, оскільки основною метою вищої освіти априорі є розвиток професійних якостей майбутнього фахівця. Для розв'язання цієї проблеми, для активізації творчого складника ідеальною стає позааудиторна форма роботи, яка є невід'ємною частиною всього навчально-виховного процесу. Ця діяльність поглиблює соціокультурні знання студентів за рахунок охоплення великого кола проблем і питань, що виходять за межі навчальної програми та не розглядаються на аудиторних заняттях. Крім того, такий вид роботи не регламентований у часі, тому він дає змогу приділяти кожному учаснику процесу ту кількість часу та обрати саме той вид діяльності, який подобається, відповідає потребам, смакам і найкраще реалізує природні здатності студента.

Сьогодні викладач вищої школи має у своєму арсеналі багато різноманітних видів і форм позааудиторної діяльності, основою яких є «мистецтво, яке запалює серця й



душі людей ідеєю до творіння та збереження вищих людських якостей і утвердження ідеалів прекрасного, які поєднують у собі духовність, моральність і естетичну наповненість» [5, с. 30].

«Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості й вид людської діяльності, що відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів» [11].

Діяльність креативних університетських клубів, а саме літературних і дискусійних лабораторій, співочих і художніх гуртків, поетичних і декоративно-прикладних майстерень тощо, спрямована на втілення ідеалів мистецтва в студентське життя. Однією з найкращих форм творчої діяльності, що сприяє формуванню потреби в художньо-культурному збагаченні, спроможності розвиватися самому та впливати на розвиток інших, створювати новий духовно-матеріальний світ, бо «вона тому й творчість, що заперечує старі норми – або удосконалює їх, або пропонує нові» [15, с. 288], й, отже, актуалізувати креативну самореалізацію, стає студентський театр. Чому саме театр? Насамперед у театрі поєднуються майже всі види мистецтва (література, музика, танець, живопис тощо), а драматична діяльність неможлива без плідної праці драматурга, режисера-постановника, актора, художника, декоратора, музиканта, хореографа тощо. Тобто синтетичність театру дає змогу учасникам студії реалізувати себе саме в тій творчій діяльності, до якої вони мають хист, бажання або навіть талант.

Особливістю театрального мистецтва в середовищі студентської студії є не лише відображення життя художніми методами, що втілюється акторами під час сценічної гри. Йому характерна особистісно-орієнтована та колективно-об'єднуюча драматична функція. За Л. Коптевим, «колективне освоєння світу студентами засобами театральної самодіяльності видає прагнення вкоренитися в нестабільному відчуженому світі, створюючи навколо себе більш стабільну близьку, рідне середовище як у сфері колективної роботи уяви, так і у сфері реального студійного «малого» соціуму» [8, с. 238].

Спроможність творити, розвиватися духовно, якісно, бути готовим до культурних, інноваційних змін ніколи не виникає спонтанно, безпідставно, тому що потребує активності, руху, цілеспрямованої дії, тобто базується на плідній праці, повній заангажованості, всепоглинаючому залученні у творчий процес. На першому етапі участь у театральному студії сприймається студен-

тами як розвага, що приносить задоволення, радість, а потім уже в процесі творчої діяльності починають формуватися їхні потреби у творчій самореалізації. Спочатку відбувається творчий розвиток особистості студента-актора, студента-транслятора ідеї, думки, позиції, емоції, почуття, а потім студента-глядача, студента-спостерігача, студента-отримувача культурно-духовного посилу, і глядач стає повноцінним співтворцем театрального дійства, тому що «не існує театральної вистави без участі публіки, і п'єса має всі шанси на успіх, тільки якщо глядач сам програє гру, тобто приймає її правила...» [12, с. 112].

Найвідоміша система акторської гри великого актора, режисера й театрального педагога К. Станіславського націлена передусім на пробудження необхідної емоції спочатку саме в актора, а потім у глядача. «Передумовою реформаторської діяльності Станіславського стало розрізнення в акторській професії двох головних її різновидів: «мистецтва уявлень» і «мистецтва переживань». Художню значимість і цінність він бачив у «мистецтві переживань». Тільки в ньому він убачав духовність, притаманну будь-якому справжньому мистецтву. «Мистецтво уявлень» слугує відпочинку-розвазі, тобто відволіканню глядачів від їхніх повсякденних справ, турбот, праць чимось новим, яскравим, що не вимагає ніяких зусиль думки, ніякої розумової праці» [15, с. 284]. Але без «мистецтва уявлень» не може відбуватися «мистецтво переживань». «Нехай люди завжди ходять у театр, щоб розважатися. Але ось вони прийшли ... і ми можемо вливати їм у душу все, що забажаємо» [15, с. 284].

Великі драматурги й теоретики мистецтва епохи Просвітництва Д. Дідро та Г. Лессінг також позиціонували театр як місце розваг і повчання, тоді як видатний театрально-реформатор Б. Брехт, творець «епічного театру» протиставив принципу «вживання в образ» «ефект відчуження», коли театрально-дійство націлене впливати не на почуття, а на розум глядача. На думку Б. Брехта, глядач – не пасивний спостерігач цієї дії в цих обставинах, його спонукають мислити, уявляти себе на місці героя постанови, моделювати свою поведінку й емоції, тому його роль більш активна, відкрита до руху, змін себе та навколишнього світу, ніж у класичному театрі [2].

Виховання театром, що використовує будь-яку техніку – класичну чи інноваційну, «вживання в образ» або «ефект відчуження», відбувається в синтезі мистецтва та науки, театрального й педагогічного світів, що реалізують через це виховання голов-



ні принципи своєї діяльності: художність і педагогічність, які поєднуються в цілісному процесі виховання мистецтвом дій, переживань, що породжують нові дії та нові переживання, тобто сприяють розвитку, самореалізації, руху вперед. За К. Станіславським, «театр – це мистецтво відображувати», В. Маяковський наголошував, що «театр не дзеркало, а збільшуваче скло». Можливо, завдяки цій своїй властивості не просто віддзеркалювати, а й перебільшувати, гіперболізувати людське життя, події, характеристики, емоції, почуття, театр має такий величезний вплив на формування особистості, це мистецтво «переживається як реальність усією повнотою наших психічних механізмів, але одночасно оцінюється у своїй специфічній якості рукотворно-ігрового «несправжнього» ... ілюзорного подвоєння реальності» [7, с. 303]. Сильні відчуття та емоції, емпатія, катарсис, які театральне мистецтво породжує в душі студента-актора і студента-глядача та які, можливо, вони ніколи раніше не відчували в реальному житті, сприяють розвитку їхнього творчого, морального, інтелектуального та естетичного потенціалу.

Варто зазначити, що віковою особливістю студентів є нестача особистого соціального й культурного досвіду, яка неодмінно впливає на їхню поведінку та самоактуалізацію в дорослому світі. Іноді це виражається в невпевненості, скутості, розгубленості, безпорадності, іноді, навпаки, в агресії, відторгненні загальнолюдських культурних і моральних цінностей. І саме театр як «панорама людського життя» (В. Немирович-Данченко, К. Станіславський), креативне середовище театральної студії, що дає можливість брати участь у моделюванні різних ситуацій, життєвих і казкових, накопичених історією людства та вигаданих, неодноразово «проживати» інші життя, сприяє отриманню того чуттєвого й соціально-культурного досвіду, свободи самовираження, впевненості в собі, які націлять особистість студента на гармонізацію відношень із самим собою та світом і сприятимуть його творчій самореалізації. К. Станіславський порівнює театр з тим місцем, де можна знайти себе. Він уважає, що, «якщо людина в усьому неосяжному світі знайде будинок, де вона могла б хоча б тимчасово відокремитися від усіх і жити кращими почуттями й помислами душі ..., це було б великою вдачею для неї» [17, с. 419]. Університетська театральна студія в змозі стати таким творчим осередком культурного життя й «духовним» будинком для студентів.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз наукової літератури дав змогу зро-

бити висновки, що самореалізація людини в будь-якому віці й особливо у важливий і досить складний для неї період особистісного становлення – навчання в університеті, є необхідним чинником її повноцінного, продуктивного життя, як професійного, так і особистого. При цьому актуалізація саме творчої самореалізації найбільше сприяє всебічному розвитку особистості. Засобом актуалізації креативної самореалізації студентів, на нашу думку, має стати університетська театральна студія як найкраще культурно-виховне середовище, організоване та кероване режисером-викладачем, яке ефективно сприяє художньому освоєнню й розвитку особистісного та навколишнього світів студентів-акторів і студентів-глядачів, яке формує в них художньо-естетичну потребу й активізує творчу самореалізацію. Виховання засобами театрального мистецтва в умовах театральної студентської студії відбувається в синтезі мистецтва та науки, театрального й педагогічного світів, що реалізують через це виховання головні принципи своєї діяльності: художність і педагогічність.

Оскільки стаття акцентована на театральному мистецтві як ефективному засобі актуалізації творчої самореалізації студентів в умовах театральної студії, а основною темою досліджень автора є формування художньо-естетичних потреб у студентів засобами театрального мистецтва, у наступних роботах має бути зроблена спроба більш глибоко проаналізувати роль театру як синтетичного типу мистецтва в університетському навчальному середовищі та важливість упровадження театральних методів у педагогічну практику вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахтин М.М. К философии поступка. Электронная библиотека INFOLIO. URL: <http://www.infoliolib.info/philol/bahtin/postupok3.html>.
2. Брехт Б. Теория эпического театра. Театр. Пьесы. Статьи. Высказывания: в 5 т. Москва: Искусство, 1965. Т. 5. URL: http://www.etnolog.org.ua/pdf/ebiblioteka/mystectv/teatr/breht_bertold_teoriya_epicheskogo teatra.pdf.
3. Бех І.Д. Самореалізація особистості як визначальний чинник її життєдіяльності. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7947/1/10.pdf>.
4. Бехтерев В.М. Различные классификации. Общая психология. Классификация творчества на интуитивное и систематическое по В.М. Бехтереву. URL: <http://vikent.ru/enc/1048/>.
5. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Творчість. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Творчість>.
6. Духовно-культурні цінності виховання людини: монографія / Г.П. Шевченко, Т.Л. Антоненко, О.С. Белих, С.А. Зеленов, І.М. Карпенко, О.С. Кр-



сек, С.С. Рашидова, С.Ф. Рашидов, Н.В. Фунтікова, О.О. Шайкіна. Луганськ: НОУЛДЖ, 2013. 332 с.

7. Каган М.С. Эстетика как философская наука. Университетский курс лекций. Санкт-Петербург, 1997. 544 с.

8. Коптев Л.Н. Возможности студенческого театра в формировании готовности к инновации. Новости Российского государственного педагогического университета им. Герцена. 2009. № 92. С. 233–239.

9. Максименко С.Д. Загальна психологія. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1269/51/1/2/>.

10. Мистецтво. Матеріал з Вікіцитат. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/Мистецтво>.

11. Парадигма університетської освіти. Навчальні матеріали онлайн. URL: http://pidruchniki.com/13500117/pedagogika/paradigmi_universitetskoji_osviti.

12. Пави П. Словарь театра. Москва, 1991. 504 с.

13. Платон. Сочинения: в 4 т. Москва, 1969. Т. 2. 249 с.

14. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. Москва: Высшая школа, 1984. 179 с.

15. Симонов П.В., Ершов П.М., Вяземский Ю.П. Происхождение духовности. Москва: Наука, 1989. 351 с.

16. Соколов Э.В. Культура и личность. Ленинград: Наука, 1972. 228 с.

17. Станиславский К.С. Собр. соч.: в 8 т. Москва: Искусство, 1958. Т. 5. 686 с.

18. Творчість у пізнанні та діяльності і наукове передбачення. Філософська концепція творчості. Навчальні матеріали онлайн. URL: http://pidruchniki.com/10611207/filosofiya/tvorchist_piznanni_diyalnosti_naukove_peredbachennya.

19. Толковый словарь живаго великорускаго языка Владимира Даля. Т. 4. Санкт-Петербург – Москва: Издание Книгопродавца-типографа М.О. Вольфа, 1882. 684 с.

УДК 378.144

МОДЕЛЬ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Будак В.Д., д. техн. н., професор,
академік Національної академії педагогічних наук України, ректор

*Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського*

У статті розглянуто проблему педагогічного моделювання як методу наукового дослідження, дано загальний аналіз деяких підходів до розуміння сутності поняття модель та моделювання. Подано класифікацію моделей та основні умови її ефективного функціонування, визначено функції моделювання. Систематизовано та порівняно структурні елементи певних моделей з проблеми патріотичного виховання молоді. Зроблено висновок, що використання методу моделювання з метою дослідження процесу військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах освітнього простору університету та розроблення відповідної організаційно-методичної і структурно-функціональної моделей є доцільним, оскільки надасть можливість досягти ефективного результату проведеного наукового дослідження.

Ключові слова: модель, моделювання, педагогічне моделювання, компоненти моделі, патріотичне виховання.

В статье рассмотрена проблема педагогического моделирования как метода научного исследования, дан общий анализ некоторых подходов к пониманию сущности понятия модель и моделирование. Представлена классификация моделей и основные условия ее эффективного функционирования, определены функции моделирования. Систематизированы и сравнены структурные элементы определенных моделей по проблеме патриотического воспитания молодежи. Сделан вывод, что использование метода моделирования с целью исследования процесса военно-патриотического воспитания студенческой молодежи в условиях образовательного пространства университета и разработки соответствующей организационно-методической и структурно-функциональной модели целесообразно, поскольку позволит достичь эффективного результата проведенного научного исследования.

Ключевые слова: модель, моделирование, педагогическое моделирование, компоненты модели, патриотическое воспитание.

Budak V.D. THE MODEL OF UNIVERSITY STUDENTS MILITARY AND PATRIOTIC TRAINING: THEORETICAL ASPECTS

The article issues the problem of pedagogical modeling as a method of scientific research, some general analysis of the approaches towards understanding the meaning of the concept «model» and «modeling» is given. The classification of the models and main conditions for its effective functioning are given, modeling